

En diskursanalys av hur religiös klädsel och praktik i skolan framställs i media

med fokus på slöjförbudet i Skurups kommun

Fatima Maziad

Ämneslärarprogrammet med inriktning mot gymnasiet

Uppsats/Examensarbete: 15 hp

Kurs: LGRE2A

Nivå: Avancerad nivå

Termin/år: VT2020

Handledare: Wilhelm Kardemark

Examinator: Henrik Bogdan

Kod: VT20-1150-003-LGRE2A

Nyckelord: religiös symbol, religiös praktik, religiös klädsel, skola, diskursanalys, media

Abstract

The purpose of the study was to investigate how religious clothing and religious practice is described in newspapers and articles. Main focus was on a specific incident - that wearing a veil in schools in the community of Skurup was prohibited after a decision in the community board in the end of 2019.

The method used in the study is critical discourse analysis and I was analysing articles from newspapers to see patterns in the descriptions. Theories used was postcolonialism and orientalism, intersectional perspective and stereotypes.

In my analysis I found that two specific discourses was most apparent. One of the discourses was about prohibition and conversion, that contains a discussion around the veil and the fact that it is said in the articles that it needs to be banned because it can led to students converting to islam. The other discourse is about freedom and identity. That discourse is about the right to wear religious clothes and to practice the religion. The result of my study shows that the veil is a powerful symbol that is more than a piece of garment. The veil itself stands for a lot of characteristics and attributes, imputed on the veil. The religious practice is not described as much in the articles as the veil. The veil and muslim women are described as stereotypes and as “the others”. The veil is in the articles described as non democratic although this study shows that it is more about power and the postcolonial view on “the others” in the east.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Syfte & frågeställningar.....	4
1.2 Material.....	4
1.2.1 Nyhetsartiklar.....	4
1.2.2 Tidsperiod.....	4
1.2.3 Sökningar.....	5
1.3 Teori och Metod.....	5
1.3.1 Diskursanalys.....	5
1.3.2 Kritisk diskursanalys.....	6
1.3.3 Tillvägagångssätt och analysprocessen.....	8
1.3.4 Postkolonialism.....	8
1.3.5 Intersektionellt perspektiv.....	9
1.3.6 Stereotypisering.....	10
1.4 Tidigare forskning.....	10
2. Analys	12
2.1 Förbud och omvändelse.....	13
2.2 Frihet och identitet.....	18
3. Diskussion och slutsats	21
4. Litteratur - och källförteckning	26

1. Inledning

Den 16 december 2019 tog kommunfullmäktige i Skurups kommun beslut om att huvudduk, burka, niqab och andra klädesplagg som har till syfte att dölja elever och personal inte ska vara tillåtet i Skurups kommuns förskolor och grundskolor (Skurups kommun, protokoll kommunfullmäktige, 2019). I bakgrunden till förslaget, som kommer från Sverigedemokraterna i Skurup, beskrivs att det handlar om att den svenska synen på jämlikhet skiljer sig från många av de nyanlända som kommer till Sverige. I motionen påstås också att det finns risker för att kvinnoförtrycket fortsätter för kvinnorna från andra länder om de ska få fortsätta dölja sig. I motionen uttrycks att det är en skyldighet utifrån barnkonventionen att skydda barnens integritet och hjälpa dem att utvecklas till självständiga och kritiskt tänkande individer.

Beslutet gällande detta slöjförbud blev omdiskuterat på flera håll både inom politiken i Skurup och i media. Skol- och utbildningsförvaltningen i Skurups kommun menade att den idag gällande lagstiftningen inte möjliggör ett generellt förbud och att det därför inte går att genomföra. Många unga kvinnor upplever beslutet som diskriminerande och menar att de har rätt att bära slöja utifrån lagen om religionsfrihet. Samtidigt framhålls att ett beslut om slöjförbud i skolan inte strider mot religionsfriheten, där det hänvisas till den europeiska konventionen om skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Att religiös klädsel och praktik väcker starka reaktioner hos människor, inte minst i sammanhang som berör skolan och unga människor, är ingenting nytt och det är därför inte konstigt att flera olika tidningar valde att skriva om denna händelse då beslutet väcker många frågor och behöver diskuteras. Frågan berör därför hur religiösa symboler som slöja och andra typer av religiös klädsel och praktik framställs i media och i det här fallet gällande i just skolmiljön. Vad leder beskrivningarna till för syn på muslimer? Beroende på hur ämnet framställs kan det påverka läsaren på olika sätt och kan leda till att det skapas värderingar kring religiös klädsel och praktik. Tidningar och TV- nyheter är nyhetsgenrer som använder sig av olika diskurser som formar tittarens eller läsarens tolkning och i diskussion med andra människor förs diskurserna vidare och byggs på (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.75). I denna studie kommer jag att analysera och synliggöra hur olika diskurser kring religiös praktik och klädsel i skolan skapas med fokus på händelsen i Skurups kommun. Studien intresserar sig för detta då det finns ett flertal studier gjorda kring religion och media men det finns få studier som även anlägger skolperspektivet, vilket gör det intressant att studera detta ämne närmre.

1.1 Syfte & frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka och analysera hur religiös klädsel och praktik i skolan framställs i media utifrån diskursanalys som metod. Exempel på religiös klädsel kan vara att man väljer att bära en religiös symbol som kors, huvudbonad som slöja, kippa eller någon form av ett klädesplagg kopplat till religion. Religiös praktik är mer av den religiösa personens livsstil. Exempel på religiös praktik kan vara att individen går till kyrkan, ber eller fastar. Religiösa individer kan även raka håret som en del av den religiösa praktiken. Fokus i studien är på beslutet i Skurups kommun kring att förbjuda slöja, burka och niqab i kommunens skolor.

För att uppnå syftet har följande frågeställningar valts och som kommer att vara kärnan i studien:

Bidrar de diskurser som går att utläsa i artiklarna till att beskriva muslimer på ett stereotypt och kolonialt/orientalistiskt sätt?

Hur beskrivs religiös praktik och religiösa elever i dagens media?

Båda frågeställningarna handlar specifikt om beslutet i Skurups kommun kring att förbjuda religiös klädsel i form av huvudduk, burka och niqab i skolor i Skurup.

1.2 Material

1.2.1 Nyhetsartiklar

Materialet i den här studien är olika artiklar från tidningarna Kvällsposten, Lag&Avtal, Svenska Dagbladet, Aftonbladet, SVT nyheter, Dagens Nyheter, Expressen, Skolvärlden, Sydsvenskan, Västerbottens-Kuriren och Skånska Dagbladet som har hittats genom att söka i mediearkivet. Jag valde att titta på flera rikstäckande tidningar samt två lokaltidningar. Lokaltidningen Skånska Dagbladet är en viktig tidning utifrån att den lyfter det lokala perspektivet, samt att tidningen når ut till människor som direkt berörs av händelsen. Jag valde både dags- och kvällstidningar, samt två facktidningar för att ha en bredd i vilka som läser tidningarna. De valda tidningarna som helhet når ut till många svenska medborgare och det blir därav intressant att analysera vilka diskurser som blir synliga och därigenom vilken världsbild den förmedlar.

1.2.2 Tidsperiod

Ett annat urval som är betydelsefullt är tidsperioden. Jag valde artiklar som är skrivna så nära i tid som möjligt då beslutet i Skurup kommun fortfarande är aktuellt. Som tidigare nämnts i inledningen togs beslut om motionen den 16 december 2019 i Skurups kommun. Flera artiklar jag valt har skrivit om händelsen redan dagen efter att beslutet har tagits. Jag valde

artiklar från 17 december 2019 fram till 30 april 2020. Artiklar som skrevs nära i tid, som exempelvis Aftonbladet som skrev en artikel redan vid kl 15.01 den 17 december 2019, ökar källans tillförlitlighet. Genom att använda sorteringsfunktionen på mediearkivet kunde jag enkelt hitta artiklar från den tidsperioden jag var ute efter, jag valde först årtal, månad och sedan dag för att få exakt datum.

1.2.3 Sökningar

Jag sökte fram artiklar genom sökmotorn Mediearkivet genom att använda sökorden: slöja, religionsfrihet, huvudduk, islam, skola och slöjförbud Skurups kommun. Jag har först använt sökorden var för sig för att få en överblick över vad som finns för att sedan använda mig av olika kombinationer av ord, exempelvis 'slöjförbud i Skurup' för att få fram artiklar som fokuserar på just den händelsen. Vid mina sökningar hittade jag omkring 90 artiklar som skrivit om beslutet i Skurups kommun. Jag valde att undersöka 30 av dem som var mer innehållsrika i jämförelse med resterande artiklar som var endast korta notiser eller upprepade det som redan skrivits i de valda 30 artiklarna. Dessa artiklar valdes ut för en närmare granskning och fördjupning utifrån syftet med studien.

Jag är medveten om att de valda artiklarna inte är representativa för allt som beskrivs i media kring vare sig beslutet i Skurups kommun eller om slöja, religiös klädsel och religiös praktik i skolan. Dock är en avgränsning nödvändig och tanken är att genom denna studie kunna fånga trender i vad media förmedlar i sina artiklar. Jag kommer genom artiklarna ges möjlighet att se mönster och diskurser utifrån mitt syfte med studien - det vill säga att undersöka hur religiös praktik och klädsel i skolan framställs i media.

1.3 Teori och Metod

1.3.1 Diskursanalys

Diskursanalys har varit aktuellt och väldigt användbart de senaste tio åren. Syftet med en diskursanalys är att synliggöra de processer som syns i bland annat skriven text för att fånga mönster och strukturer (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.32). Diskurser kan till exempel användas när man analyserar vetenskapliga artiklar, debatter och texter. Det gör att diskursanalys blir högst relevant för denna studie då jag vill analysera framställningen av religiös klädsel och religiös praktik i media.

Diskurser ges många olika innebörder och för att kunna förstå begreppet bör man söka sig kunskap om teorierna och metoderna i diskursanalysen. Diskurs innebär att språket är strukturerat i olika mönster som vi bygger våra utsagor på utifrån olika situationer. Det finns olika diskurser beroende på sammanhang exempelvis politisk diskurs, medicinsk diskurs med mera. När man analyserar de olika mönstren kallas det för en diskursanalys (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.7). Diskursanalys är ett bestämt sätt att tala om och förstå

världen. Det finns tre olika sätt att tänka på när man förhåller sig till diskursanalys; diskursteorier, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi. Dessa tre angreppssätten har samma utgångspunkt och menar att hur vi talar och beskriver världen inte är neutralt och behöver inte alltid spegla verkligheten. Det finns faktorer som påverkar hur vi återberättar eller beskriver något som i detta fall framställning av religiös klädsel och praktik. Dessa tre angreppssätt inom diskursanalysen lyfter teorier och metoder om kommunikation, kultur och samhälle (Winther Jorgensen & Phillips, 2000, s. 8). Man kan inom diskursanalys undersöka kommunikationsprocesser i olika sociala sammanhang. Ett exempel på detta är om man är intresserad av att analysera bestämda fenomen och hur världsbilder konstrueras i media, vilket är något jag själv kommer att undersöka i denna studie. De tre angreppssätten inom diskursanalys har en gemensam målsättning och det är att bedriva kritisk forskning där man kartlägger vilka maktrelationer det finns i samhället, kritisera dessa relationer och peka ut diskurser som leder till social förändring. Trots att diskursanalys kan användas i olika sammanhang bör man inte använda diskursanalys fristående från den teoretiska och metodologiska utgångspunkten (Winther Jorgensen & Phillips, 2000, s.10). Diskursanalys är en teoretisk och metodisk helhet och därför kommer mina teorier att utgå från det.

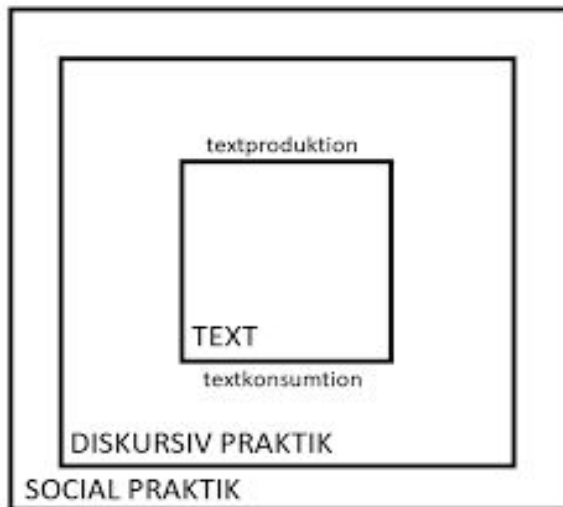
1.3.2 Kritisk diskursanalys

Jag kommer i denna studie att använda mig av kritisk diskursanalys som metod. Kritisk diskursanalys bygger på teorier och metoder som ska problematisera och undersöka relationerna mellan diskursiv praktik och social kulturell utveckling. Det finns två former av kritisk diskursanalys, där jag kommer välja att använda mig av Faircloughs teorier och angreppssätt om språk i vardagliga sammanhang där man kan utföra systematiska analyser av språk och bilder i exempelvis massmedier (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.71).

Det är i vardagen som människor skapar, upprätthåller och reproducerar diskurser menar diskursanalytikern Fairclough. Människan ser världen genom olika diskursiva nät utifrån hur språk och bilder används (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.71-72). Faircloughs grundläggande ideologi har sina rötter i Marx kritiska teori som handlar om maktrelationerna i ett samhälle och menar därigenom att texter och bilder också speglar maktförhållanden i samhället. Ett exempel på det är media, som på det sättet kan producera bilder av världen. Det är därför den kritiska diskursanalysen är bra att använda sig av i denna studie då man kan synliggöra diskurser för att visa hur de formar vår syn på världen. Exempelvis kan media ge en bild av slöjan som en kvinnoförtryckande symbol utan att ha undersökt muslimska kvinnors uppfattning om slöjan. Då blir ideologin synlig därför att man försöker skapa ett "falskt medvetande" där man ser ideologin men inte alla delar av verkligheten (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s. 153-154).

Fairclough har en tredimensionell modell där han beskriver tre dimensioner av hur man tolkar och analyserar en muntlig eller skriven text. Den kan med fördel användas vid empirisk forskning om kommunikation och samhället (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s. s.74). Alla tre dimensioner används i en diskursanalys av en kommunikativ händelse, man börjar

med att se textens egenskaper sedan vidare till det som kallas för diskursiv praktik som innefattar produktion och kommunikation kopplat till texten och slutligen social praktik om hur diskurserna påverkar befintliga diskurser i den kommunikativa händelsen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.72-76).

(Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.74).

I textanalysen handlar det om textens uppbyggnad som skapar diskurser genom hur texten konstrueras. Alla tre dimensionerna påverkar varandra men jag kommer i denna studie framför allt att fokusera på den första dimensionen i Faircloughs modell som alltså handlar om att analysera språkbruk och vilka diskurser som byggs upp. Jag kommer också att använda mig av de två grammatiska elementen, transitivitet och modalitet. Transitivitet innebär att man analyserar meningar och ord utifrån både objekt och subjekt, det vill säga hur och om dessa båda beskrivs och vad det då kan stå för. Winther Jørgensen & Phillips exemplifierar transitivitet genom att beskriva att om ett antal sjuksköterskor får sparken från sitt jobb och man inte beskriver vem som sparkar dem så skapar det en otydlighet, där fokus riktas på effekter av beslutet och inte på handlingarna som ledde fram till detta beslut (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.87). På samma sätt kan transitivitet därför i denna studie komma att bli intressant utifrån hur olika religiösa symboler och praktiker framställs utifrån subjekt och objekt.

När det gäller modalitet så handlar det om uttryckssätt och grad av instämmande i det som beskrivs. Om något beskrivs som bestämd kunskap på ett uttrycksfullt sätt eller om det finns en osäkerhet i uttrycket, exempelvis skillnaderna i att beskriva något som “den är stor”, eller “jag tycker den är ganska stor”, eller “kanske är den ganska stor”. Modalitet handlar också om att stå bakom ett uttryck eller påstående som att det är en sanning. Genom att välja modalitet påverkar det också hur diskurser konstrueras och hur texter och kunskap uppfattas. Detta får konsekvenser för hur mottagaren tolkar texten (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.87). Utifrån modalitet får media en viktig roll i att skapa sanningar för läsaren, något jag kommer analysera i den här studien.

Ett annat viktigt begrepp i den här studien handlar om vad som kallas för transkription inom den kritiska diskursanalysen. Det innebär att journalisten använder sig av intervjuer och skriver ner uttalanden. Det blir då en tolkning som journalisten gör där denne väljer ut vad av berättelsen som denna anser vara relevant och viktigt. Journalisten utesluter på så sätt också de delar som denne inte anser nödvändiga. På det sättet gör journalisten ett urval som också spelar roll för läsarens tolkning av texten (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.84).

1.3.3 Tillvägagångssätt och analysprocessen

I ovanstående inledning och metoddiskussion har jag framställt hur själva studien kommer gå till. Här kommer jag kort beskriva hur jag har valt att lägga upp analysen. Enligt kritisk diskursanalys är vardagens sociala interaktioner lämpliga att analysera utifrån metoden, där jag har valt att analysera artiklar. Jag kommer att på ett genomträngande sätt analysera de artiklar jag har i mitt material för att belysa strukturer, mönster och på så sätt även synliggöra modalitet, transitivitet och transkription. Jag kommer i analysen att både granska ordval och innehåll, se vidare i analysavsnittet. Målet är att synliggöra framställningen av religiös klädsel och praktik i skolan.

1.3.4 Postkolonialism

Vid sidan om diskursanalysen kommer materialet att diskuteras med hjälp av olika teorier bland annat den postkoloniala teorin. När man tittar på strukturer som diskurser och vill undersöka vilka som finns i samhället och i det här fallet hur man synliggör diskurser kring skola, religiös klädsel och religiös praktik är det relevant att titta på teoribildning som handlar om skapande av strukturer och tankesätt. Vid sidan av diskursperspektivet kommer materialet att diskuteras med hjälp av postkoloniala tankesätt, stereotypisering och intersektionellt perspektiv.

Föreställningar om kulturella skillnader och identiteter utifrån exempelvis etnicitet och kultur formas av den koloniala historien. Västerlandets exploatering av andra världsdelar har skapat de föreställningar som vi idag har om kulturella skillnader och den ojämlikt hierarkiska strukturen där västvärlden anses ligga högst upp. Det är orättvisa maktstrukturer som ligger till grund för att ett vi-och dom tänkande blir synligt på olika sätt i samhället, däribland genom språk, symbolik och andra uttrycksformer. Det handlar också om ett uteslutande mot "dom andra" som inte passar in i den större tillhörande gruppen, vilket ofta drabbar etniska minoritetsgrupper på olika sätt i samhället (De los Reyes, Molina & Mulinari, 2003 s. 285-286).

Med andra ord synliggör den postkoloniala teorin hur människor delas in i olika grupper utifrån etnicitet, kultur och nationalitet där västerlandet är högst i hierarkin. Många av dessa tankar framställs idag som bakåtsträvande och man bör istället se etnicitet och kultur som något som ständigt förändras. Trots att etnicitet och kultur är något som ständigt förändras så

förs många av dessa bilder kring identitetsskapande och västvärldens suveränitet fortsatt vidare, bland annat genom media. De bilder som media för vidare till människor behöver då sättas i sociala och kulturella kontexter. Enligt Paulina de los Reyes och Diana Mulinari behövs detta för att vi ska kunna förstå varför en viss grupp framställs på ett visst sätt, exempelvis när muslimer framställs som "dom andra" i västerländsk media (De los Reyes, Molina & Mulinari, 2003).

Orientalism är en annan teori som spinner vidare på framställningen av Östlandet under kolonialtiden, och som hänger nära samman med postkolonialismen. Edward Said (2016) menar på att kolonialmakterna förstärkte den västerländska dominansen i bland annat politiska frågor genom att framställa Österlandet som "dom andra". Man målade upp Österlandet som något främmande. Västlandet förstärkte sin självbild och genom att befästa sina utmärkande egenskaper som till exempel "demokratiska" eller "rationella" på sin egen värld, medan man tillskrev Östlandets egenskaper som "bakåtsträvande" eller "irrationella". Västlandet framställde dessa egenskaper som något som är konstant och beständigt. Said menar dock att dessa tankegångar inte på något sätt tillhör dåtiden utan att det fortsatt är något som finns och befästs, en polarisering mellan väst och öst (Said, 2016). Detta är ett sätt att skapa stereotyper på enligt Stewart Hall och dessa stereotypiska drag skapar en maktordning, där vissa grupper hamnar högst upp medan andra grupper hamnar under eller blir uteslutna (Hinton, 2003 s. 30). Hur man framställer "dom andra" blir är en viktig del i den kolonialistiska diskursen.

1.3.5 Intersektionellt perspektiv

Intersektionalitet är ett annat perspektiv som lyfter upp hur maktrelationer i det postkoloniala världen fungerar utifrån kön, klass och etnisk ras/strukturer (De los Reyes, & Mulinari, 2010 s.7). Intersektionalitet fungerar som ett alternativ till den genusvetenskap som framställer kön utan att lyfta fram ojämlikheten som grundas på föreställningarna människor har om ras, klass och etnicitet. I en intersektionell analys undersöks hur makt och ojämlikhet vävs in i föreställningen om vithet, könstillhörighet, vad som är manligt och kvinnligt med mera. Detta sker genom ett ständigt återskapande av nya egenskaper som skiljer på "vi och dom" (De los Reyes & Mulinari, 2010 s.10). Det finns olika sätt att anlägga ett intersektionellt perspektiv på omvärlden, till exempel hur kön- och rasifiering ger upphov till olika makthierarkier och utformning av förtryck. Det är just det som man inom det intersektionella perspektivet vill synliggöra och studera - det vill säga vad som bevarar dessa ojämlikheter, hur den hierarkiska ordningen vidmakthålls och hur verkligheten då framställs (De los Reyes & Mulinari, 2010 s.24). Makt kan beröra annat än kön, klass och etnicitet, det som är viktigt är att problematisera hur makt bibehålls över tid och konstitueras i samhällsstrukturen (De los Reyes & Mulinari, 2010 s.14). Intersektionalitet ifrågasätter hur vi ser på världen, vilket är relevant i den här studien.

1.3.6 Stereotypisering

Stereotypisering kan definieras som att man betraktar människor utifrån grupptillhörighet och inte som enskilda individer. På det sättet kan man säga att vi gör antaganden om olika grupper som är baserade på vilka förväntningar vi tillskriver en viss grupp (Hinton 2003, s. 11). Hinton (2003) uttrycker att stereotyper är problematiska i dagens samhälle, då de kan skapa fördomar hos människor (Hinton, 2003 s.167). Hinton (2003) menar vidare att stereotyper kan beskrivas utifrån att en grupp definieras utifrån vissa egenskaper. Det kan handla om exempelvis ålder, kön, nationalitet eller någon annan egenskap. Det är genom att identifiera människor utifrån dessa egenskaper som man placerar människor i grupper. Genom att placera vissa människor i en grupp kan man också skilja dessa människor från andra grupper som inte har just den egenskapen. I denna process tillskrivs sedan gruppen en egenskap utifrån hur de definieras. Det handlar inte sällan om förlegade sanningar, som till exempel att rödhåriga personer skulle ha ett hett temperament. När man då sedan ser en person som tillhör en specifik grupp tillskriver man personen denna stereotypa egenskapen och drar då slutsatser kring hur den personen är (Hinton, 2003 s.11-12). Stereotyper sprids på olika sätt och ett av dessa sätt är genom kommunikation och media. Hinton redogör till exempel om hur TV kan bidra till spridningen av hur vi ser på människor, grupper och stereotyper (Hinton, 2003 s. 158).

1.4 Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer jag att presentera tidigare forskning kring ämnet dock är området outforskat då det fanns lite forskning som lyfte fram skolperspektivet, religiös klädsel och praktik i sin helhet. Mycket av den forskningen som redan finns och gjorts har fokuserat till mesta del på medias roll i framställningen av stereotyper och framställningen av religionen islam i media.

Statens offentliga utredning (SOU 2006:21) *Mediernas vi och dom* behandlar mediernas betydelse för samhällsstrukturen. I utredningen anses nyhetsmedier vara viktiga för den strukturella diskrimineringen i samhället då nyhetsmedier har en nyckelroll att strukturera bilder och diskurser som skapar en världsbild för mottagaren. Utredningen beskriver att media har inflytande på människor och menar att media har en betydelse för våra förståelseramar kring normalt beteende, normer och värderingar. I utredningen redogörs också för att det är medierna eller journalisterna som har en maktposition i att göra urval i sitt material och ta bort delar som hen anser vara oviktiga eller inte passa in, så att det gynnar exempelvis politiker eller andra aktörer. Detta beskrivs i utredningen som medialisering, alltså att andra intressenter tar hänsyn till medielogiken för att det ska gynna intressenternas framställning i media. Medialiseringen uppges i utredningen vara en viktig orsak till att media framställer personer med utländsk bakgrund på ett visst sätt (SOU 2006:21 s.9).

I en undersökning som har gjorts av Marta Axner, *Representationer, stereotyper och nyhetsvärdering* kan man läsa om mediaanalys och representationer av muslimer i media. Denna undersökning gjordes år 2014-2015 i uppdrag av diskrimineringsombudsmannen DO (Axner, 2015 s.15). Undersökningen innehåller en analys av svenska medier, och omfattar både tidningsartiklar, tv och radio. Man har också gjort intervjuer med relevanta personer som jobbar med sociala medier av olika slag.

Axner (2015) beskriver i undersökningen den stereotypiska bilden av hur muslimer är och beter sig, allt från religiös klädsel till religiös praktik. I även denna undersökning synliggörs en skiljelinje mellan "vi och dom" där muslimerna anses tillhöra "dom". Axner (2015) studerade ett stort antal artiklar för att analysera hur muslimer framställs. Hon beskriver att medias bild av muslimer oftast är negativ och stereotyp. När denna stereotypa framställning av muslimer ifrågasätts så görs det *utifrån* just den negativa stereotypiska beskrivningen vilket leder till att media bilderna befästs ytterligare.

Framställningen av muslimer är dock inte alltid negativ och i vissa fall kan exempelvis muslimska kvinnor beskrivas som starka kvinnor, beskriver Axner (Axner, 2015 s.57). I undersökningen är det få artiklar där muslimer fastställs som lugna och icke våldsamma. Det beskrivs även att muslimer oftast framställs som en grupp och inte som enskilda individer vilket stärker "vi och dom" tänket. Axner (2015) menar att resultatet i hennes studie inte skiljer sig från forskning som gjorts om ämnet på bland annat 1990- och 2000-talet. Hon menar vidare att redaktionerna nu arbetar enligt en nyhetslogik som bara förstärker de stereotyper snarare än att motverka de fördomar som finns. Axner menar att ämnet dock kräver ännu mer forskning (Axner, 2015, s.57).

Bo Petersson och Anders Hellström (2004) har fått i uppdrag av Krisberedskapsmyndigheten att göra en rapport om *Stereotyper i vardagen och bilder av de främmande*. I rapporten kan man läsa om hur massmedia är en arena för stereotypa uppfattningar. Media som exempelvis tidningsartiklar ses som både aktör och arena i rapporten. I rapporten konstateras att redaktörer och journalister i vissa fall kan vara medvetna om att vissa artiklar kommer att skapa åsikter som kan sprida vissa generaliseringar eller stereotyper. Dessa generaliseringar och stereotyper kan även spridas omedvetet av redaktörer och journalister (Peterson & Hellström, s.13-14). I rapporten beskrivs att vissa ord kan ha en laddning som kan leda till negativa tankar och åsikter, till exempel nämns ordet "flyktingströmmar", som kan ge ett intryck av att flyktingar är oönskade. Metaforer som denna kan vara så pass inarbetade att journalisten själv inte reflekterat kring vad den kan sända ut för signaler och på så sätt befästs olika stereotyper. Utifrån rapporten kan man läsa om lokaltidningars inflytande i jämförelse med nationella lite större tidningar. Lokaltidningen anses vara närmare verkligheten och mer trovärdig, läsarna vänder sig till lokalpressen först för att få en bild av en viss händelse.

2. Analys

I det här avsnittet kommer jag att redovisa mina fynd i de artiklar jag tidigare beskrivit att jag valt att analysera. Jag har under mitt analysarbete identifierat två diskurser som jag beskriver nedan i respektive rubrik. Dessa har jag identifierat genom att läsa artiklarna flertalet gånger och markerat de ord eller meningar som vanligt varit förekommande och återkommande. På så sätt har jag synliggjort olika mönster i artiklarna. Jag kommer synliggöra dessa diskurser i analysen genom beskrivningar och citat. Jag kommer även utifrån den kritiska diskursanalysen att fånga upp modalitet, transitivitet och transkription i de valda artiklarna. I efterföljande diskussionsavsnitt kommer jag sedan att koppla ihop mina fynd med teorier och tidigare forskning. Målet är att synliggöra framställningen av religiös klädsel och praktik i skolan och på vilket sätt muslimer beskrivs i de valda artiklarna som berör beslutet i Skurups kommun.

Jag kommer påbörja analysen med en övergripande beskrivning av artiklarna med fokus på rubrik och upplägg. Detta för att skapa en bild av vilka mönster som blir tydliga direkt vid en första anblick av de framsökta artiklarna. Jag har i studien analyserat 30 artiklar djupare, som överlag oavsett om det är lokal- eller rikstidning har lik utformning och uppbyggnad, även rubriksättningen påminner om varandra.

Rubrikerna innehåller nästan utslutande ordet "slöjförbud" men har lite olika perspektiv på beslutet. Ett av dessa exempel är rubriken: "Skurups kommun: Slöjförbud ska förhindra religiös omvändelse" (SVT Nyheter 2020, 14 april). Hur kommer det sig att journalisterna valt just detta begrepp? Att lyfta fram slöjförbudet och religiös omvändelse på det här sättet är intressant ur flera aspekter. Det handlar inte minst om användandet av begreppen "slöjförbud" och "religiös omvändelse", vilket vi ska komma in på i nästa avsnitt kring diskursen förbud- och omvändelse. Jag tolkar det som att artiklarna direkt genom att koppla ihop orden slöjförbud och religion inte är neutrala i sitt sätt att beskriva artikeln, utan skapar redan i rubrikerna bilder av hur slöja och religion hänger ihop. Användandet av ordet "förhindra" är också i sig intressant då det tyder på något icke-önskvärt och det blir då direkt en värdering.

Andra rubriker lägger fram andra perspektiv på frågan, exempelvis utifrån effekterna av beslutet i praktiken: "Slöjförbudets effekt: Fler bär slöja" (Aftonbladet 2020, 17 februari) medan vissa har en mer debatterande karaktär i rubriken, exempelvis: "Kritisera gärna slöjan men förbjud den inte" (Sydsvenskan 2020, 22 april).

I stort sett alla analyserade artiklar har samma struktur. Efter rubriken läggs fakta fram kring beslutet, där det ofta hänvisas till motionen eller beslutet i kommunfullmäktige. Denna beskrivning upplevs som neutral. Det är oftast senare i artiklarna när debatten kring beslutet lyfts fram och där journalisten återberättar med citat från skolpersonal eller uttalanden från

politiker som det går att se mönster i vilka ord som används och hur debatten samt beslutet framställs. Utifrån den kritiska diskursanalysen kallas det för transkription när journalisten använder sig av intervjuer och skriver ner uttalanden. Det blir då en tolkning som journalisten gör där denne väljer ut vad av berättelsen som denna anser vara relevant och viktigt. Journalisten utsluter på så sätt också de delar som denne inte anser nödvändiga. På det sättet gör journalisten ett urval som också spelar roll för läsarens tolkning av texten (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.84). Vilka mönster och diskurser som kommer fram i dessa återberättelser som journalisten tar med i artiklarna återkommer jag till senare i analysen.

Vi ska nu gå djupare in i analysen där jag framför allt identifierat två tydliga diskurser, där den ena diskursen handlar om förbud och omvändelse, som kretsar kring att slöjan behöver förbjudas utifrån att den kan bidra till att elever omvänds till islam. Slöjan blir inom den diskursen till ett tvång och framställs som en symbol för förtryck. Den andra diskursen handlar om frihet och identitet som kretsar kring människors rätt att bära religiösa kläder och utöva sin religion.

2.1 Förbud och omvändelse

Som nämns ovan och som det redan går att se tecken på i den övergripande beskrivningen av artiklarna, så blir en tydlig diskurs i artiklarna att slöjan behöver förbjudas för att elever annars riskerar att omvändas till islam. Jag kommer här att beskriva hur det framkommer i artiklarna på olika sätt. Slöjan som symbol är något centralt i nästan alla artiklar och den beskrivs som laddad exempelvis i detta citat: "Bärandet av huvudsjal eller liknande är en sådan kraftfull symbol som har inverkan på andra i skolan" (SVT Nyheter 2020, 14 april). Hur går det att förstå det här förbudet och varför finns en rädsla för omvändelse? Vad är det slöjan är tänkt att dölja?

Framställning av slöjan

I motionen och beslutet i Skurups kommun står det att huvudduk, burka, niqab och andra klädesplagg som har som syfte att dölja elever och personal inte ska vara tillåtet i Skurups kommuns förskolor och grundskolor. Samtidigt ser vi ovan att media i sina rubriker använder begreppet slöja, ofta ihop med ordet förbud, antingen var för sig eller ihopsatt. Detta trots att det inte bara är slöja som förbudet faktiskt gäller. Artiklarna nämner inte heller i sina rubriker att det är i förskola och grundskola som beslutet gäller vilket är högst relevant då det annars kan uppfattas som att slöja förbuds generellt. Detta kan ur ett diskursivt perspektiv ses som en transitivitet där beskrivningen utelämnar objektet, i detta fall förskola och grundskola. Det gör även att man skapar en sanning i rubriken. Det skapar en del frågetecken kring vad det är som gör att man lyfter slöjan och förbudet mot den, medan man utesluter annan klädsel och i vilken miljö som förbudet gäller.

I många av artiklarna är det tydligt att slöjan ses som en "kraftfull symbol" med syfte att dölja. Detta är återkommande i flera artiklar där det lyfts fram i inledningen och

faktabeskrivningen. De börjar ofta med meningen "förbud mot slöjor, burka och andra täckande klädesplagg som syftar till att dölja bäraren." (Expressen 2020, 28 februari). Som jag konstaterat ovan så används inte ordet "slöja" enbart i rubriken. Detta gäller även i resten av artiklarna, där man genomgående använder "slöja" som begrepp. Slöjan har ett tydligt symbolvärde och det framställs i artiklarna att slöjan skulle kunna påverka andra elever i skolan. Genom att framställa slöjan som religiös klädsel gör att man i artiklarna riktar in förbudet gentemot vissa religioner, exempelvis islam istället för att beröra religiös klädsel som helhet. Att dölja bäraren eller uttrycket "att dölja" är även något som återkommer på olika sätt i artiklarna, detta är intressant då klädsel i allmänhet bidrar till att vi döljer oss. Vad är det då som gör slöjan så problematisk?

Ett citat från en muslimsk elev som började använda slöja efter slöjförbudet belyser fokuset på just slöjan och inte andra religiösa symboler eller annan klädsel som kan dölja exempelvis håret. Vad är det då som ingår i huvudbonad om keps och mössa är tillåtet men inte slöja, niqab och burka? Detta kan tolkas som att förbudet riktar sig specifikt på islam, kvinnors religiösa klädsel som exempelvis slöjan men inte de muslimska männens religiösa klädsel. Vilket även belyser frågor kring kön och makt utifrån intersektionalitet vilket jag återkommer till i diskussionen. Det säger något att det är kvinnans klädsel som lyfts fram och diskuteras, men sällan kan man läsa om beslut som berör den religiösa klädseln för exempelvis den muslimska mannen. Detta citat belyser på ett bra sätt hur vissa huvudbonader får användas och inte andra:

Det var en i min klass som sade att jag skulle ta av mig slöjan. Jag sa "du kan ta av dig din mössa också". Det är likadant, säger Maya, 15 år (SVT Nyheter, 2020, 7 mars).

Ett argument som återkommer i flera av de analyserade artiklarna är att slöjförbudet behövs för att skydda unga flickor. Även detta tyder på hur slöjan har ett starkt symbolvärde när man menar att unga flickor behöver "beskydd" från slöjan. I en av artiklarna skriver journalisten om Diskrimineringsombudsmannens yttrande "förbudet mot bärandet är ett skydd för alla i skolan mot indoktrinering och proselytism." (SVT Nyheter, 2020, 14 april). I samma artikel nämns begreppet "religiös omvändelse".

Framställning av religiösa elever och lärare

Det är viktigt att framhålla att bara ett fåtal av de trettio analyserade artiklar har ett perspektiv utifrån skolan, elever och lärare. I en artikel från Kvällsposten går det att läsa detta citat som belyser hur artiklarna fokuserar på det politiska perspektivet och vad det har betytt för skolpersonal och för kommunen:

Under påskhelgen stängdes rektor Mattias Liedholm på Prästmosseskolan av och Skurups kommun meddelade att han skulle utredas för "allvarliga brister i ledarskap". Men nu meddelar Liedholm, som hårt kritiserat kommunens beslut att införa slöjförbud i skolan, att han och kommunen går skilda vägar (Kvällsposten, 2020, 17 april).

Maya från tidigare nämnda citat taget från SVT Nyheter var en av få elever som artiklarna fokuserat på. Elevernas perspektiv berörs annars väldigt lite. När eleverna beskrivs blir det inte utifrån elevernas perspektiv eller hur beslutet påverkar dem utan mer en diskussion kring beslutet, detta trots att beslutet handlar om just elever och även beslöjad skolpersonal. Det är intressant, då det faktiskt är beslöjade elever och lärare som blir drabbade. Detta kan stärka den bilden media vill ge av slöjan, då elever och lärare endast benämns i så fall i en kontext kring beslutet som sådant och i en diskussion kring slöjan som symbol och vad den står för, exempelvis: "Vi tycker att det är ett uttryck för hedersförtryck när det är så unga barn som kläs i slöja eller huvudduk" (Lag & Avtal, 2020, 17 februari).

I en av få artiklar som framhåller lärarens perspektiv uttalar sig läraren på följande sätt: "Vuxen personal i skolan, måste inte de själva få välja om de vill bära slöja?" (SVT Nyheter, 2020, 13 januari). Läraren framställs som fullt integrerad trots att hon är från Tunisien och beskrivs som en "slöjbärare". Det beskrivs på följande sätt i artikeln:

Naouel Aissaoui understryker att ingen ska behöva bära slöja mot sin vilja. Hon är van att höra argumentet om att slöjförbudet behövs för att skydda unga flickor, men menar att det används som svepskäl. Detta handlar om rasism och främlingsfientlighet, säger hon (SVT Nyheter, 2020, 13 januari).

Lärarens argument kan man koppla till det postkoloniala perspektivet som jag kommer att diskutera längre ner i studien. Utifrån detta kan man tydligt se att den beslöjade läraren behöver på något sätt påvisa svenskhet och bekräfta de västerländska värderingarna för att det ska framstå som okej att bära slöjan. Hon uttrycker bland annat: "Jag känner mig fullt integrerad" (SVT Nyheter, 2020, 13 januari). Det skulle kunna förstås som att läraren vill tydliggöra att hon har slöja men inte står för de egenskaper som slöjan tillskrivs, som vi ska komma in på nu i analysen.

Slöjans tillskrivna egenskaper

Det är tydligt i artiklarna att slöjan som symbol inte bara representerar religiös klädsel utan också är en symbol för religiös indoktrinering och proselytism. Flera artiklar skriver om detta, exempelvis: "Skurups kommun vill bland annat skydda sina invånare från så kallad proselytism, alltså omvändande av troende från en religion till en annan." (SVT Nyheter, 2020, 14 april).

Utifrån detta framställs slöjan som symbol på olika sätt och det är i dessa bilder och språk som Fairclough menar att människor bildar diskursiva nät som de ser världen utifrån (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.67). Det finns dock ytterligare beskrivningar av slöjan i artiklarna som kan tydliggöra bilden av slöja och dess tillskrivs egenskaper som något centralt i förbud-och omvändelse diskursen.

Artiklarna lyfter även vad användande av slöjan betyder och ger uttryck för att vara, eller annorlunda uttryck vad det är eleverna ska skyddas ifrån, hur de ska undvika att omvändas.

Det märks exempelvis i nedanstående citat : “Vi tycker att det är ett uttryck för hedersförtryck när det är så unga barn som kläs i slöja eller huvudduk, säger kommunstyrelseordförande Christian Sonesson (M)” (Västerbottens-Kuriren, 2020, 17 februari). Även i ett citat från en annan artikel kan man tolka vad slöjan ger uttryck för: “Skolan ska stå fri från religiös indoktrinering. Det handlar om unga tjejers rätt till sin identitet, sin kropp och till att stå fria från patriarkalt förtryck, säger hon.”(Skolvärlden, 2020, 15 januari). Detta säger SVT Moderata fullmäktigeledamoten Loubna Stensåker Göransson.

I ovanstående citat från artiklarna kopplas slöja eller huvudduk, unga barn och hedersförtryck ihop. Det uttrycks på så sätt att det tas för givet att alla unga barn med slöja eller huvudduk utsätts för hedersförtryck och att förbudet mot slöja ska stödja i att eleverna inte ska behöva utsättas för detta. I uttalandet från Loubna Stensåker görs en koppling mellan unga tjejers rätt till sin identitet och kropp på ett sätt som i sammanhanget slöja och slöjförbud kan tolkas som att unga tjejer *med* slöja eller religiös klädsel *inte* ges rätt till sin kropp och identitet. Man säger samtidigt att slöja eller religiös klädsel innebär att man utsätts för patriarkalt förtryck. Utifrån kritisk diskursanalys skulle detta uttalande också kunna ses som en modalitet, det vill säga något uttrycks som en sanning och ger också konsekvenser för hur läsaren uppfattar det skrivna. Användandet av modalitet kan också göra tolkningar av exempelvis citatet nedan till fakta genom att rama in det på ett speciellt vis (Winther Jorgensen & Phillips, 2000 s.87). Genom att uttalandet kommer från en ledamot i Skurups kommunfullmäktige kan dessa tankar ses som sanning då man även hänvisar till lagen och att uttalandet kommer från någon som har auktoritet. Lagar och regler ska följas av människor och anses vara det rätta att göra, ett exempel är detta citat som finns på SVT Nyheter:

Vidare finner Skurups kommun det svårt att förena bärandet av huvudsjal eller liknande med jämlikhet mellan könen, tolerans, respekt för andra och icke diskriminering som ska genomsyra det svenska utbildningsväsendet. (SVT Nyheter, 2020, 14 april).

Här beskrivs även huvudsjal eller liknande som något som inte går att förena med jämlikhet, tolerans, respekt. Det går att dra slutsatser kring vad det innebär att bära huvudsjal, slöja eller liknande då det går att tolka det som att det inte går att förena bärandet av sjal med att stå för eller leva på ett jämlikt sätt. Det går vidare att tolka det som att huvudsjal i sig skulle innebära att den som bär slöja inte har respekt för andra och att denne inte heller har någon tolerans. Användandet av slöja och sjalen som symbol tillskrivs väldigt många egenskaper. Att tillskriva sjalen dessa egenskaper och att förbudet skulle skydda bäraren mot att omvändas och “vara” dessa egenskaper är värt att belysa i den här analysen.

Det är också intressant att det uttrycks i citatet ovan att huvudsjal eller liknande inte passar in i det svenska utbildningsväsendet och att skolan i Sverige idag står för bland annat jämlikhet, tolerans och respekt. Samtidigt går det att tolka som att människor med sjal och liknande *inte* står för dessa värderingar.

Slöjan i ett demokratiskt samhälle

Det går att utläsa att artiklarna lägger fram sin syn på slöjan i Sverige som demokratiskt samhälle som fakta, vad som kallas för modalitet inom den kritiska diskursanalysen, vilket innebär att texten i exempelvis en artikel framstår som sanning. Modalitet kan leda till att de åsikter och fördomar som redan finns även stärks och förs vidare (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.71-72). Det finns flera exempel på detta i artiklarna som stärker synen på att slöjförbudet är rätt beslut. Exempelvis skriver man i Svenska Dagbladet: "Ett slöjförbud i skolan strider inte mot lag eller författning, bedömer Skurups kommunstyrelse." (Svenska Dagbladet, 2020, 26 februari). Ett slöjförbud som inte strider mot lag eller författning ger en känsla av att det är rätt beslut som fattats, och när man i artikeln också kommunstyrelsen i kommunen som avsändare av budskapet som i den artikeln ovan så framstår uttalandet som fakta eller sanning.

Ytterligare ett perspektiv kring förbudet kopplat till Sverige, skolan och demokrati är att en ledamot som har utländskt påbrå har röstat för slöjförbudet. Följande är ett citat från Moderata fullmäktigeledamoten Loubna Stensåker Göransson: "Jag respekterar kvinnor som valt att fritt bära slöja. Men under skoltid är det arbetsgivarens policy som gäller. Vi har andra yrken där man får bära en viss uniform." (Skolvärlden, 2020, 15 januari). Hur kommer det sig att det är viktigt att i artikeln framhålla att den intervjuade ledamoten har utländskt påbrå och *ändå* röstat för slöjförbudet? En tolkning kan vara att det förstärker synen på slöjan och dess egenskaper, och att en person genom att välja bort slöjan kan vara en del av det demokratiska Sverige.

Ovanstående analys visar på hur slöjan ses som symbol och ett uttryck, inte bara som en huvudbonad utan att den också tillskrivs många egenskaper. Det är också slöjan som man valt att framhålla i nästan alla artiklar, medan de andra huvudbonaderna som beslutet i Skurups kommun innefattar bara nämns kort. Slöjan beskrivs också som vi har sett ovan, stå för olika typ av värderingar, där slöjan framstår som något bakåtsträvande, ojämnt och att den står för kvinnoförtryck. Det som syns i ovanstående diskussion är att slöjan och förbudet ska *skydda* och även motverka omvändelse. Sjalen som religiös klädsel står för mer än att den döljer kroppen, den står för så mycket mer som vi kunnat se. Slöjan sätts i ovanstående artiklar som motsats till demokratiska värderingar, vilket är ytterligare ett tecken på att demokrati och slöjan inte ses som förenliga.

Det går också att göra kopplingen att när slöjförbud framställs som ett skydd mot omvändelse så bidrar artiklarna också till att reproducera mediasystemet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.76). Tankar och ideologier kring detta skapas i samhällen där olika faktorer spelar in såsom kön, klass, etnicitet och religion. Fairclough menar att dessa diskurser (som vi sett i analysen ovan) blir ideologiska diskurser och bidrar till att bevara eller förändra maktstrukturerna i ett samhälle (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.79). Jag återkommer mer kring detta i diskussionsavsnittet för att se hur man kan se på slöjan och dess tillskrivna

egenskaper, och kopplingarna till förbud-och omvändelsediskursen utifrån de teorier som finns i min studie.

2.2 Frihet och identitet

I föregående avsnitt såg vi hur flera artiklar framställde slöjan som symbol och tillskrev den ett antal egenskaper och hur slöjförbudet skulle skydda mot omvändelse. Vi kunde även se hur slöjan inte ansågs passa in i det svenska samhället. Den andra diskursen som blev synlig i min analys handlar om frihet och identitet, och handlar om människors rätt till att bära religiösa kläder och utöva sin religion.

Slöjan som symbol för frihet och identitet

I ett antal av de analyserade artiklarna lyfts slöjan inte som en symbol med egenskaper som bakåtsträvande, ojämlikhet, rättigheter till sin kropp och patriarkalt tänkande utan också som en rättighet. I de artiklarna lyfts en annan, mer positiv bild av slöjan där snarare begrepp och ord som frihet, integritet, demokrati och rätten till ett identitetsuttryck läggs fram. Denna frihets-och identitetsdiskurs blir synlig exempelvis när Dagens Nyheter beskriver politikern Loubna: 'Loubna, 46, är M-politiker, muslim och stolt över att vara slöjförbudets ansikte utåt.' (Dagens Nyheter, 2020, 15 mars). Liknande kopplingar kan göras när Lana, som valt att ta på sig slöja efter förbudet, uttalar sig här:

Jag vill visa för min mamma och min moster att alla är lika mycket värda. Att visa dem att "jag står med er", säger Lana, 11 år. (SVT Nyheter, 2020, 7 mars)

I tidigare nämnda artiklar i analysen kunde man läsa om slöjan som symbol där slöjan tillskrivs olika egenskaper som innefattar religiös praktik och egenskaper som kan förstås som icke önskvärda. Att utöva den religiösa praktiken och att få klä sig i slöja blev efter beslutet viktigare för vissa elever, vilket framkommer i en artikel där man beskriver att 'fler elever som bär slöja i kommunens största skola Prästmosseskolan än tidigare – enligt skolans rektor.' (Svenska Dagbladet, 2020, 17 februari).

Här ser man att eleverna väljer att stå upp för slöjan och sin identitet genom att komma till skolan med slöjan som någon slags protest. Här stärks bilden av elevernas egen vilja och muslimska elevers strävan efter att behålla en del av sin identitet och sin religiösa praktik. Detta citat stärker den tolkningen:

Nu är de tjugo. 400 procents ökning av flickor med slöja – det är resultatet. Jag tolkar det som att man är stolt över sig själv och sin kultur. Att man bestämmer över sig själv och sin kropp, säger Liedholm. (Svenska Dagbladet, 2020, 17 februari).

I artiklarna som beskriver en ökad användning av slöjan går det att se att det finns en koppling mellan att få bära sin religiösa klädsel och att få utöva sin religion. Samtidigt är det

intressant att religiös praktik inte beskrivs i någon större omfattning i artiklarna. Artiklarna berör slöjan och dess egenskaper, vad man tycker slöjan står för, men inte själva religionsutövandet på samma sätt. Det blir därför tydligt att vissa diskurser väljs ut som kraftfulla markörer och att artiklarna bara fångar en del av verkligheten. Något intressant att reflektera kring är om detta beror på att slöjan och religiös klädsel är något som ses utåt och kan fångas upp av andra medan religiös praktik kan ske privat som exempelvis i en moské eller i hemmet där andra människor som inte är en del av "dom" påverkas eller berörs. Det kan även bero på att Sverige är ett sekulärt land där religion ska vara något privat.

Religiös klädsel, religionsfrihet och yttrandefrihet

Det är inte enbart den enskilda individens rätt att själv välja klädsel som lyfts fram utan i artiklarna lyfts även frågan i ett större perspektiv kopplat till religions- och yttrandefrihet, exempelvis i detta citat från en intervju med Högberg:

Bedömningen är att ett sådant förbud skulle strida mot religions- och yttrandefriheten, som regleras i Europakonventionen och regeringsformen, och dessutom mot den svenska diskrimineringslagstiftningen. Det skulle vara möjligt att begränsa grundläggande fri- och rättigheter om man gör det genom lagstiftning och det är riksdagen som har makten att göra det. Men man har i dagsläget inte beslutat om någon sådan lagstiftning, säger Högberg. (Aftonbladet, 2020, 17 februari)

Detta talar undervisningsrådet Emelie Högberg om till Aftonbladet och som i sin tur tolkas och formuleras av journalisten. Orden som används, som exempelvis rättighet och frihet, förstärker syftet och det man vill förmedla alltså slöjan som rättighet. Här framställs det egna valet som centralt och kopplat till lagstiftning. Detta kan ses i ljuset av föregående diskurs där Sverige som demokratiskt lyfts fram och hur slöjan och dess egenskaper inte passar in. Här lyfts istället religionsfrihet och yttrandefrihet fram. Utifrån ett diskursivt perspektiv så blir det tydligt att artiklarna valt att fokusera på olika saker och därvid också framhålla olika delar av slöjförbudet. Dessa diskurser menar Fairclough är en viktig del av den sociala praktiken som ändrar och återger kunskap, människors identitet, relationer och maktstrukturer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s.71). Just frihet och integritet nämns inte enbart i Aftonbladet utan även i Kvällsposten på detta vis:

Hur elever och personal klär sig handlar om frihet och integritet och är alltså inget som svensk skola styr över, annat än om det undantagsvis skulle röra sig om säkerhets- eller trygghetsskäl. (Kvällsposten, 2020, 28 februari)

I denna artikel lyfts frihet och integritet fram och att klädsel inte är något svensk skola styr över. Det kan förstås som att man inte heller styr över den religiösa praktiken som följer med den religiösa klädseln. Citatet ger en bild av Sverige som ett fritt och jämställt land och att skolan är en arena som följer dessa värderingar och principer. Med andra ord så kan man å ena sidan se att vikten av religionsfrihet, fri klädsel och religiös praktik lyftas fram med frihet och integritet som grund, och å andra sidan slöjan som symbol för förtryck och indoktrinering.

I de artiklar som lyfter slöjan som en rättighet och som snarare ser slöjan som ett eget val, lyfts också rätten till den egna kroppen och rätten till att bära religiösa kläder på ett mer positivt sätt. I Dagens Nyheter används exempelvis följande skrivning för att lyfta fram i det här fallet muslimska elevers perspektiv: ”kriminaliserar muslimska kvinnor och fråntar dem deras rättigheter” (Dagens Nyheter, 2020, 13 januari). Här är det Tasnim Raoof, talesperson för föreningen Malmös unga muslimer som uttalat sig. Slöjförbudet framställs i denna artikel som att kvinnorna fråntas rättigheter. Här beskrivs alltså inte frihet och demokrati utan snarare aspekten rättighet. Men samtidigt går det att tolka som att rättigheter handlar om just borttagandet av frihet och eget val. Det går också att se ovanstående citat utifrån den kritiska diskursanalysen enligt Fairclough som en transitivitet då det inte framgår vem som kriminaliserar de muslimska kvinnorna. Fokuset hamnar på effekterna och inte på handlingarna (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.87).

Samtidigt som flera artiklar lyfter fram ovanstående syn på religiös klädsel och slöja finns det andra artiklar som lyfter fram och betonar begreppet ”religionsfrihet” och att förbudet mot att bära slöja inte är tillåtet enligt Skolverkets bedömning. Exempelvis skrivs det i Aftonbladets artikel: ”Att förbjuda skolelever att bära slöja är inte tillåtet, enligt Skolverkets bedömning” (Aftonbladet, 2020, 17 februari). I likhet med ovanstående analys kring frihet och rätt till identitet, kropp och klädsel, görs här också sammankopplingar till religionsfriheten, och rätten att uttrycka sin religion. Religiösa symboler som exempelvis slöja är viktiga för unga muslimer då det blir en del av ens identitet och det är genom de religiösa symbolerna de kan ge uttryck på vad de har för värderingar och åsikter. Det är lätt för eleverna att hamna i någon slags identitetskris som de skulle behöva ta av sig sina religiösa symboler som exempelvis slöjan. En intressant aspekt i detta är hur eleverna uppmuntras att vara sig själva att man hänvisar till elevernas fria vilja och integritet där de får testa andra identiteter, men förbudet gör att man inte får testa att vara muslim vilket blir en särbehandling.

Just den religiösa praktiken framställs inte tydligt i artiklarna då fokus återkommande har varit på den religiösa klädseln. Däremot har man kunnat läsa i likhet med artikeln ovan, om olika synsätt på religionsfriheten som då omfattar både religiös klädsel och även religiös praktik. Exempelvis går det att läsa att ”Rektorn har fått stöd av Skolverket som anser att förbudet strider mot religions- och yttrandefriheten” (Kvällsposten, 2020, 28 februari). Liknande citat kunde man läsa i flertal artiklar då många journalister valde att intervjua den rektorn som avgick. Genom att hänvisa till religionsfriheten tolkas det för läsaren att användandet av religiös praktik och klädsel bör vara tillåtet. Dock framställs och ges inga bilder av hur denna praktik går till.

När jag nu redogjort för mina två olika diskurser utifrån perspektiven frihet och identitet samt förbud och omvändelse. Hur kan vi då se på mina fynd i ljuset av teorier och tidigare forskning och vad drar jag för slutsatser utifrån mitt syfte och mina frågeställningar?

3. Diskussion och slutsats

Att undersöka diskurser som skapas och även på det sättet reproduceras i media handlar inte om att avgöra vilka bilder av religiös klädsel, religiösa elever och religiös praktik som är sanna eller mest riktiga. Det är inte heller en diskursanalytisk forskares uppgift (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 87). Det jag däremot har gjort är att granska de artiklar jag valt och studerat vilka mönster man kan se i dessa. Jag behöver därför vara medveten om att min tolkning och även mitt urval av artiklar kan spela roll i min undersökning. Jag har dock i min genomgång av artiklarna arbetat för att vara grundlig och noga utifrån mitt syfte med min studie för att reliabiliteten ska vara hög (Bergström & Boreus, 2018, s. 42). Jag har också arbetat för att nå validitet genom att syfte, metod och teori hänger ihop och att det går att dra slutsatser. Validitet handlar om att undersöka det jag vill undersöka, med andra ord om jag kan besvara mina frågor med metoden jag använder mig av (Bergström & Boreus, 2018, s. 41). Jag har i min analys tydligt klargjort vilka källor jag använt och hur jag dragit mina slutsatser, för att öka validiteten.

Kritisk diskursanalys är en omfattande metod, där jag utifrån min beskrivning i metodavsnittet valt att använda vissa delar av metoden som var möjligt att angripa utifrån min studie. Att granska artiklarna utifrån ett kritiskt diskursperspektiv har varit givande och utifrån denna studie vill jag lyfta fram vikten av att läsa artiklar och texter på ett medvetet sätt.

I min studie ville jag lägga fokus på hur man framställer religiös klädsel och religiös praktik i artiklar kring förbudet av slöja, burka och niqab i skolorna i Skurups kommun. Mina frågeställningar handlade om hur religiös praktik och religiösa elever framställs, samt vilka diskurser som går att utläsa och om dessa bidrar till att beskriva muslimer på ett stereotyp och postkolonialt sätt. I mina analyserade artiklar är det två specifika diskurser som blir tydliga, en som handlar om förbud och omvändelse och en som handlar om frihet och identitet.

Den kritiska diskursanalysen riktar in sig på sociala relationer, världsbilder och maktrelationer men också mot den roll som diskurserna har i främjandet av olika aktörers intressen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 69). Det den kritiska diskursanalysen vill uppnå är att avslöja den roll som olika diskurs praktiker har för att upprätthålla makthierarkier i samhället (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 70). Det kan man koppla till hur slöjan beskrivs i denna studie. Slöjan ses som en symbol och ett uttryck och inte bara som en huvudbonad. Den tillskrivs också många egenskaper. Det är slöjan man valt att framhålla tydligast i nästan alla analyserade artiklar. Slöjan uppfattas vara ett religiöst klädesplagg som står för något bakåtsträvande och ojämnt och att den står för kvinnoförtryck. Att då förbjuda slöjan kan tolkas som att man vill skydda mot dessa

egenskaper och motverka att elever i skolan omvänds. På det här sättet beskrivs slöjan som något annorlunda, och som icke-passande i det svenska samhället. Att dölja bäraren är även något som återkommer på olika sätt i artiklarna utifrån analysen, detta är intressant då klädsel i allmänhet är till för att människor vill dölja sig på något sätt. Varför just slöjan ses som något problematiskt kan handla om de värderingar som man givit slöjan som västlandet inte vill förknippas med utifrån det postkoloniala perspektivet och "vi-och dom". Enligt den postkoloniala teorin och synen på öst och väst så blir orättvisa maktstrukturer synliga på olika sätt, däribland genom språk och symbolik samt uteslutande av "dom andra" som inte passar in. (De los Reyes, & Mulinari, 2010). Hur slöjan framställs i min analys befäster den här synen. Man framställer beslöjade kvinnor eller unga tjejer/elever som "dom andra" för att förstärka sin egna maktposition. Västlandet anses vara rationellt och utvecklat till skillnad från östlandet och därför får slöjan samma egenskaper som har avsatts för östlandet, egenskaper som att kvinnor i östlandet är förtryckta och bakåtsträvande. Fairclough menar att dessa diskurser (som vi sett i analysen ovan) blir ideologiska diskurser och bidrar till att bevara eller förändra maktstrukturerna i ett samhälle (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.79).

Som ovan nämnts så tillskrivs slöjan egenskaper och kvinnor i östlandet framstår som förtryckta. Ett perspektiv som blir tydligt i min studie är synen på kvinnor och slöja. Utifrån det intersektionella perspektivet blir det i min studie tydligt att det är just kvinnor och deras religiösa klädsel som diskuteras. Hur män klär sig lyfts inte fram. Det är kvinnor som bär slöja och kvinnors religiösa klädsel som lyfts fram både i beslutet i Skurups kommun och i artiklarna. På det sättet framställs inte bara kvinnorna som "dom andra" utifrån ett postkolonialt perspektiv utan det handlar också om makt och ojämlikhet. Enligt intersektionalismen sker detta genom att framhäva egenskaper som skiljer på "vi" och "dom", och genom att ständigt återskapa denna ojämlikhet (De los Reyes, & Mulinari, 2010 s.7-10). I min studie kan vi förstå detta som att synen på kvinnan, hierarki och makt vidmakthålls genom att framställa kvinnan och slöjan på det här sättet. Genom att kvinnor med slöja framställs som förtryckta bibehålls synen på slöjan och det blir en del av samhällsstrukturen. Det går också att se att kvinnor med slöja framställs på ett stereotypt sätt när de blir sedda som "kvinnor med slöja" snarare än som enskilda individer. Att framställa kvinnorna på ett stereotypt sätt leder ofta till fördomar som sprids på olika sätt, exempelvis via media. Detta stereotypa sätt att se på muslimska kvinnor i media är något som även lyfts fram i tidigare forskning (se kapitel 1.4), där flera tidigare forskning beskriver att nyhetsmedier bidrar till stereotypa bilder av muslimer och att muslimer framställs som "dom".

I de analyserade artiklarna har jag kunnat påvisa många stereotypa uppfattningar som beskrivs, i likhet med det som beskrivs i skriften *Stereotyper i vardagen och bilder av de främmande* där det bland annat framgår på vilket sätt massmedia är en arena för stereotypa uppfattningar. Man kan också i analysen se att stereotyper framställs genom att beskriva vad de inte är, exempelvis när man i artiklarna skriver att skolan i Sverige står för jämlikhet, tolerans, respekt med mera, menar man indirekt att människor med slöja inte står för detta.

När denna bild framkommer i analysen kring synen på slöjan, stereotypa beskrivningar, intersektionalitet, makt och vi -och dem tänkande så kan man också se likheter med den tidigare forskning som Axner (2015) beskriver i sin studie. Hon beskriver att många artiklar i media beskriver muslimer som en grupp och i stereotypa ordalag, men också att det är just muslimer som beskrivs istället för att beskriva den religiösa praktiken (Axner, 2015 s.57). Det kan jag se tydliga tecken på i min analys där framställningen fokuserar på slöjan som symbol och dess egenskaper i form av religiös symbol för muslimer, en religion som förknippas med kvinnoförtryck, patriarkala strukturer med mera.

Det vi ser ovan är alltså både hur kvinnor ses som "dom", att slöjan och därmed också kvinnorna tillskrivs vissa egenskaper och att det är just kvinnor och slöjan som lyfts fram som problematiskt vilket handlar om kön, makt och ojämlikhet vilket då inte anses passa in i det demokratiska samhället. Kvinnorna framställs också på ett stereotypt sätt när de ses som "kvinnor med slöja". Maktperspektivet beskrivs även i Faircloughs kritiska diskursanalys. För att bevara dessa makthierarkier försöker man placera muslimska kvinnor eller elever i underläge då hon inte passar in i det moderna västerländska samhället. Denna bild grundas endast inte i kvinnornas religiösa klädsel utan även i praktik och kultur som slöjan förknippas med.

Det framkommer i analysen också en diskurs kring frihet och identitet som till stor del berör slöjan som en symbol för frihet, identitet och det egna valet. I den del av analysen som handlar om diskursen förbud och omvändelse så kan vi se att många artiklar hänvisar till Sverige som en demokrati och att slöjan inte passar in i en demokrati. I ljuset av diskussionen kring postkolonialism och synen på "de andra" är det snarare det som är mest tydligt, att slöjan inte ses som att passa in, snarare än att det skulle handla om demokrati. I diskursen kring frihet och identitet lyfts det egna valet och religionsfriheten fram som grund och det går vid första anblick att se detta som en motsättning - ett demokratiskt samhälle eller religionsfrihet. Men analysen och diskussionen här visar snarare på att det handlar om något annat - det vill säga synen på muslimer och kvinnor med slöja.

Tidigare forskning berör framställningen av muslimska kvinnor i media och att den inte alltid är negativ, utan att muslimska kvinnor i vissa fall beskrivs som starka kvinnor enligt Axner (2015). Det kan jag se även i min studie i de artiklar där kvinnor beskriver hur de ställer sig mot slöjförbudet, exempelvis genom att börja bära slöja. Ett annat exempel på hur muslimska kvinnor framställs i artiklarna handlar om läraren som ser sig som "fullt integrerad", "trots" att hon bär slöja. Det går att tolka det som att läraren på det här sättet vill undvika att ses som en av "dom" och att hon inte vill tillskrivas de egenskaper som följer med slöjan. Det går att diskutera detta ytterligare för att fundera kring vad det är hon vill vara integrerad i? Om vi ser till diskussionen ovan och hur slöjan och dess egenskaper ställs mot det demokratiska svenska samhället så kan man tro att läraren vill vara "del av" det svenska samhället och att hon då tror att hon måste visa vad hon inte står för. Det går också att fundera kring varför det framställs på det här sättet och varför det just är en beslöjad kvinna som beskrivs som

“integrerad”. Här går att göra flera kopplingar till det teoretiska fältet, kopplat till både kön och maktstrukturer, postkolonialism och orientalism, där beskrivningen att vara “integrerad” blir ett sätt att försöka komma bort från de beteckningar som följer med slöjan och att inte bli sedd som bakåtsträvande, irrationell eller som “dom andra”.

Media har en viktig roll i att befästa stereotyper och synen på “dom andra”, vilket flera tidigare studier beskriver, bland annat studien *Mediernas vi och dom* som menar att nyhetsmedier är viktiga kopplat till strukturell diskriminering och att media har ett stort inflytande på normer och värderingar hos människor (SOU 2006:21). Det är också medierna eller journalisterna som har en maktposition i att göra urval i sitt material. Om vi anlägger den kritiska diskursanalysen på detta så har analysen visat på flera fall man kan se transitivitet, modalitet och transkription, vilket kan tolkas som att det som skrivs också påverkar läsaren på olika sätt utifrån hur artikeln är uppbyggd och beskriven. Media har alltså en stor påverkan på hur saker beskrivs och framställs.

Så hur besvarar jag mina frågeställningar i min studie, vad har jag fått fram? Mina fynd befäster teorier och tidigare forskning kring medias roll, stereotyper, postkolonialism och intersektionalitet, och i likhet med tidigare studier har slöjan ett stort symbolvärde i att inte enbart vara ett klädesplagg eller ett religiöst klädesplagg, utan slöjan har en symbolik som får bära många tillskrivna egenskaper även om den religiösa praktiken eller utövandet av religionen inte beskrivs till någon större del i materialet i studien. Det blir problematiskt när slöjan och muslimska kvinnor belyses på detta sättet och inte minst när man som vi har sett i denna studie framställer slöjan som något som inte står för svenska och demokratiska värderingar när det snarare handlar om makt och synen på ”dom andra”. Synen på muslimer, eller framför allt kvinnliga muslimer fortsätter framställas på ett stereotypt sätt.

Trots att denna studie har fått liknande resultat som den tidigare forskningen, bidrar studien med att synliggöra behovet av mer forskning kring skolan och religiös klädsel och praktik. Skolan är en viktig aspekt och arena för ungdomars identitet och spridning av tankar, värderingar och religiösa uttryck och därför bör den undersökas mer grundligt. Många studier har även varit några år gamla och haft fokus på antingen religion eller politik och inte skolan i förhållande till religiös klädsel och inte heller om religiös klädsel i sin helhet utan specifikt om den muslimska klädsel. Det behövs ny forskning inom området gällande religiös klädsel och praktik i helhet då detta ämne är aktuellt än idag.

4. Litteratur - och källförteckning

Litteratur

Axner, M., (2015:1), *Representationer, stereotyper och nyhetsvärdering. Rapport från mediananalys om representationer av muslimer i svenska nyheter.* (Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2015:1) Uppsala, Centrum för forskning om religion och samhälle: Uppsala universitet.

Bergström G. & Boréus K., (2018), *Textens mening och makt - metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys.* Lund: Studentlitteratur.

Bhabha, H., (2011), "Det tredje rummet", Eriksson, C. & M. Eriksson Baaz & H. Thörn (red.), *Globaliseringens kulturer - Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället.* Falun: Bokförlaget Nya Doxa.

De Los Reyes, P., Molina, I., Mulinari, D.(2003), *Maktens olika förklädnader.* Stockholm: Atlas förlag.

De Los Reyes, P., Mulinari, D., (2005), *Intersektionalitet - Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap.* Stockholm: Liber.

Fairclough, N.(2003), *Analysing discourse - textual analysis for social research,* London: Routledge.

Hinton, P., (2003), *Stereotyper, kognition och kultur,* Lund: Studentlitteratur.

Petersson, B & Hellström, A. (2004), *Stereotyper i vardagen, bilder av "de främmande".* Rapport från Krisberedskapsmyndigheten. (KBM:s temaserie 2004:2), Stockholm.

Protokoll kommunfullmäktige Skurups kommun, 2019-12-16, hämtat 2020-05-04 från: <https://www.skurup.se/35686>

Said, Edward W, (2016), *Orientalism,* Stockholm: Ordfront Förlag.

SOU 2006:21. *Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Winther Jörgensen, M. & Phillips, L., (2000), *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Källor

Aftonbladet (17 februari, 2020). Skolverket: Slöjförbud inte tillåtet. Hämtad 11 maj från: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/P9zPJp/skolverket-slojforbud-inte-tillatet>.

Aftonbladet (17 februari, 2020). Slöjförbudets effekt: Fler bär slöja. Hämtad 8 maj från: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/vQP32m/slojforbudets-effekt-fler-bar-sloja>

Aftonbladet (26 februari, 2020) Skurup om slöjförbud: "Strider inte mot lagen". Hämtad 15 maj från <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/naKjyQ/skurup-om-slojforbud-strider-inte-mot-lagen>

Dagens Nyheter (13 januari, 2020) Slöjförbudet ruckar på demokratins grunder. Hämtad 12 maj från <https://www.dn.se/nyheter/sverige/slojforbudet-ruckar-pa-demokratins-grunder/>

Dagens Nyheter (17 mars, 2020) Hon tog på sig slöjan - för att trotsa förbudet i Skurup. Hämtad 20 maj från <https://www.dn.se/nyheter/sverige/hon-tog-pa-sig-slojan-for-att-trotsa-forbudet-i-skurup/>

Expressen (28 februari, 2020). Alla Skurups rektorer enade mot slöjförbudet. Hämtad 8 maj från: <https://www.expressen.se/kvallsposten/skurups-rektorer-eniga-gar-emot-slojforbudet/>

Kvallsposten (28 februari, 2020). Alla Skurups rektorer enade mot slöjförbudet. Hämtad 11 maj från <https://www.expressen.se/kvallsposten/skurups-rektorer-eniga-gar-emot-slojforbudet/>

Kvallsposten (17 april, 2020). Efter slöjförbudet - rektor lämnar Skurup. Hämtad 9 maj från <https://www.expressen.se/kvallsposten/efter-slojforbudet-rektor-lamnar-skurup/>

Lag & Avtal (17 februari, 2020) Slöjförbudets effekt: Fler bär slöja. Hämtad 11 maj från <https://www.lag-avtal.se/nyhetsarkiv/slojforbudets-effekt-fler-bar-sloja-6987731>

Skolvärlden (15 januari, 2020). Skurupläraren Naouel om slöjförbudet: "Stoppa galenskapen". Hämtad 9 maj från <https://skolvarlden.se/artiklar/skuruplararen-naouel-om-slojforbudet-stoppa-galenskapen>

Skolvärlden (17 februari, 2020). Skolverket: Inte tillåtet med slöjförbud i skolan. Hämtad 13 maj från <https://skolvarlden.se/artiklar/skolverket-inte-tillatet-med-slojforbud-i-skolan>

Skånska Dagbladet (14 april, 2020). Slöjförbudskritisk Skurupsrektor arbetsbefriad. Hämtad 12 maj från <https://www.skd.se/2020/04/14/slojforbudskritisk-skurupsrektor-arbetsbefriad-5/>,

Svenska Dagbladet (17 februari, 2020). Slöjförbudets effekt: Fler bär slöja. Hämtad 12 maj från: <https://www.svd.se/slojforbudets-effekt-fler-bar-sloja>

Svenska Dagbladet (26 februari, 2020). Skurup om slöjförbud: "Strider inte mot lagen". Hämtad 12 maj från: <https://www.svd.se/skurup-om-slojforbud-strider-inte-mot-lagen>

SVT Nyheter (13 januari, 2020). Läraren Naouel trotsar Skurups slöjförbud i skolan. Hämtad 15 maj 2020 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/lararen-naouel-trotsar-skurups-slojforbud-i-skolan>

SVT Nyheter (19 februari, 2020). Rektor tvingades ta bort artikel om Skolverkets syn på slöjförbud. Hämtad 12 maj från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/skurupsrektor-upplever-politiska-patryckningar>

SVT Nyheter (29 februari, 2020). Slöjförbudet på 60 sekunder - omdebatterat men verkningslöst? Hämtad 10 maj från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/slojforbudet-i-skurup-pa-60-sekunder-omdebatterat-men-verkningslost>

SVT Nyheter (7 mars, 2020). De tog på sig slöja i protest mot slöjförbudet i Skurup. Hämtad 12 maj från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/de-tog-pa-sig-sloja-i-protest-mot-slojforbudet>

SVT Nyheter (14 april, 2020). Skurups kommun: Slöjförbud ska förhindra religiös omvändelse. Hämtad 9 maj från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/slojforbudet-skurup-vill-folja-europeisk-praxis>

Sydsvenskan (22 april, 2020). Kritisera gärna slöjan - men förbjud den inte. Hämtad 9 maj från: <https://www.sydsvenskan.se/2020-04-22/kritisera-garna-slojan-men-forbjud-den-inte>

Västerbottens-Kuriren (17 februari, 2020) Slöjförbudets effekt: Fler bär slöja. Hämtad 11 maj från <https://www.vk.se/2020-02-17/slojforbudets-effekt-fler-bar-sloja>